

בן-חצב סתוני - צמח חודש תשרי תשע"ז

כתב: שיר ורד

בן-חצב סתוני *Scilla autumnalis* הינו גיאופיט ממשפחת האספרגיים הגדל בחבלים הים תיכוניים של הארץ.

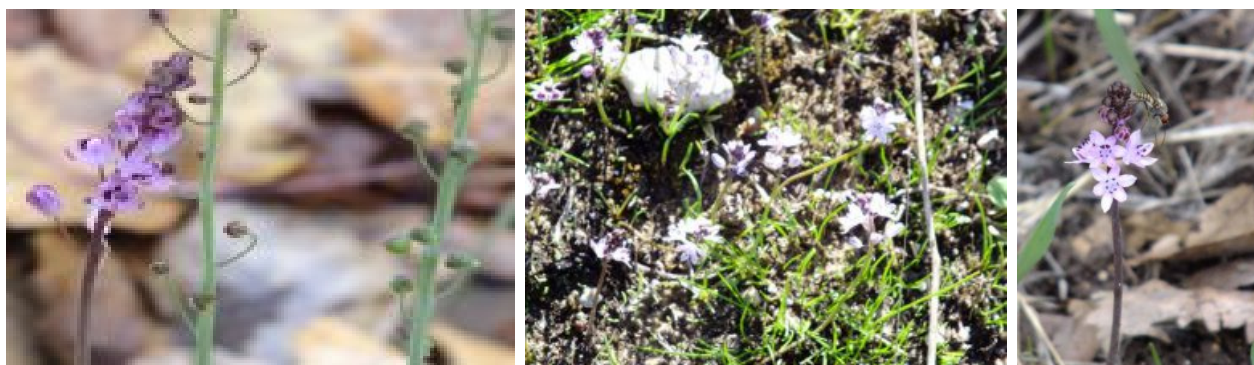
הסוג בן-חצב מונה כ 80 מינים, כולם גיאופיטים, הגדלים בעולם הישן. רוב המינים פורחים באביב ורק מיעוטם פורחים בסתיו. בארץ גדלים חמישה מינים: **בן-חצב סתוני** ו**בן-חצב מדברי** הפורחים בסתיו, **בן-חצב החורש** הפורח בחורף, **בן-חצב לבנוני** הדומה ל**בן-חצב החורש** הפורח באביב בחרמון ו**בן-חצב יקינתוני** הפורח באביב בחבל הים-תיכוני. שמו הלטיני של הסוג ניתן לו על שם מפלצת בעלת שישה ראשים מהמיתולוגיה היוונית, שמו העברי של הסוג ניתן לו על פי דמיונו המורפולוגי(ובמיוחד **בן-חצב יקינתוני**) ל**חצב** שהוא צמח המוזכר בתלמוד. שם המין בעברית ובלטינית ניתן לו על פי עונת הפריחה בסתיו. **בן-חצב סתוני** כונה בעבר בשם העממי פעמוני הגשם, אך שם זה ניתן גם למין נוסף, **כדן קטן-פרחים** הדומה לו ופורח באותה תקופה. הסוג **בן-חצב** הופרד בשנים האחרונות ממשפחת השושניים ביחד עם קבוצה של סוגים נוספים למשפחה נפרדת הקרויה כיום משפחת האספרגיים.

בן-חצב סתוני. צילום: שיר ורד ©
מימין - מרבדי פריחה בגל הפריחה השני בתחילת נובמבר; משמאל - תפרחת מקרוב.
להגדלה - לחצו על התמונות

ל**בן-חצב סתוני** יש אחד עד שלושה גלי פריחה. גל הפריחה הראשון הוא בדרך כלל בחודש אוקטובר (המועד המדויק תלוי ברום ובטמפרטורות באותה שנה), במקומות שהיורה

יורד במהלך חודש ספטמבר גל הפריחה הראשון ולרוב גם היחיד יתחיל כשבוע לאחר הגשם הראשון. אם היורה יתאחר יפרח הגל הראשון ללא המתנה לגשם ואילו הגל השני יפרח כשבוע לאחר סופת הגשמים הראשונה. במקרים שבהם יורד מעט גשם ואחריו הפסקה בגשמים של מספר שבועות ואז סופת גשמים חזקה חלק מהפרטים יפרחו לאחר הגשם השני והרוב לאחר הגשם השלישי ואז נראים שלושה גלי פריחה. כל גל פריחה נמשך כשבועיים והפריחה כולה מסתיימת בדרך כלל במהלך חודש נובמבר. בחלק מהשנים ניתן לראות באתרים רבים פריחה גם במהלך חודש דצמבר.

בן-חצב סתוני. צילום: שיר ורד ©

מימין - הפרחים מואבקים; במרכז - פריחה בגל השני כשעלים כבר מבצבצים סביב גבעולי הפריחה; משמאל - פירות ירוקים מגל הפריחה הראשון ביחד עם גבעול פורח מהגל השני
להגדלה - לחצו על התמונות

הפריחה בגל הראשון ולעיתים גם בגל השני היא ללא עלים, בפריחה בגל השלישי או בגל השני המאוחר מבצבצים בדרך כלל העלים.
בכל גל פריחה מוציא הצמח גבעול בודד שגובהו 10 עד 15 ס"מ ובחלקו העליון יוצאים כ 10 עד 20 פרחים. כל פרח נישא על גבי עוקץ אלכסוני שאורכו כ 1-2 ס"מ. לכל פרח שישה עלי עטיף כותרתיים בצבע תכלת עד סגול (לעיתים נדירות לבן). העטיף פרוש בעל שישה עלי כותרת. אורך עלי הכותרת כחצי ס"מ. בפרח שישה אבקנים בצבע סגול כהה. הפרי הלקט העטוף בשלוש קשוות קרומיות בהבשלה. הזרעים שחורים וכדוריים. זרעי הגל הראשון מופצים לעיתים עוד לפני בוא הגשם הראשון. זרעי הגל השני והשלישי מופצים במהלך החודשים דצמבר וינואר. קשוות הפרי הקרומיות נשארות על הגבעול לאחר הפצת הזרעים לתקופה של כחודשיים נוספים. העלים יוצאים בדרך כלל במהלך פריחת הגל השני ולאחריו.

בן-חצב סתונוי. צילום: שיר ורד ©
מימין - הפצת זרעים בתחילת ינואר; משמאל - קשוות ההלקט הקרומיות נשארות לאחר הפצת הזרעים
להגדלה - לחצו על התמונות

העלים גדלים בשושנת, אך בדרך כלל הם זקופים או אלכסוניים. העלים צרים (כ 1 עד 3 מ"מ רוחב) עגולים בחתך רוחב ואורכם 5 עד 10 ס"מ. הצמח מנצל את חומרי המזון הנוצרים בעלים ואוגר אותם בבצל קטן וכדורי (קוטרו כ 2 ס"מ) הטמון קרוב לפני האדמה. הבצל עטוף במספר קליפות המכילות רעלנים שמטרתם להגן על הבצל מפני אכילת בעלי חיים. הבצל משמש כמקור המזון לפרחים ולזרעים של השנה הבאה.

בספר המדבר ובמדבר גדל מין קרוב הפורח במקביל ושמו **בן-חצב מדברי**. מין זה נבדל מ**בן-חצב סתונוי** בכותרתו הלבנה, ובעוקצי פירות ארוכים יותר ואופקיים בשלב הפצת הזרעים. ישנם מקומות כגון מישור אדומים בהם גדלים שני המינים ופורחים באותה עת.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2016 בן-חצב סתווי *Scilla autumnalis* - צמח חודש תשרי תשע"ז, צמח
החודש העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 3.

[בן-חצב סתווי - צמח חודש תשרי תשע"ז](#)